

Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗ

... Ἡ νεκρά εἶχεν ἤδη ἐναποτεθῆ εἰς ἓνα λάκκον, ἐγὼ δὲ μὴ ἔμενον ἀκόμῃ βλέπων τὸν νεοσκαφῆ τάφον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν σκέψεων ἐκείνων, ἄς συνήθως γεννᾷ ἢ θέα τοῦ θανάτου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν αἰσθησιν τῆς ζωῆς.

— Τί σκέπτεσαι; ἤκουσα αἴφνης νὰ μοὶ λέγῃ τις ὀπισθὲν μου.

Ἦτο ὁ φίλος μου ἰατρός Τ. ὅστις μὲ παρατῆρει μειδιῶν.

— Πρὸςπαθῶ νὰ συλλάβω τὴν οὐσίαν τῆς ζωῆς ἐκ τῆς θέας τοῦ θανάτου, ἀπήντησα.

— Ἐὰν νομίζῃς ὅτι δύναμαι νὰ σέ βογηθῶ, εἶμαι προθυμώτατος, εἶπεν.

— Εὐχαριστῶ καὶ δέχομαι. Σὺ ὡς ἰατρός, γινώσκων τὴν λειτουργίαν τῆς ζωῆς, θὰ ἦσο ἀρμόδιος νὰ μᾶς διδάξῃς τί εἶναι ἡ ζωὴ καὶ τί ὁ θάνατος.

— Εἶμαι ἄπλοῦς ὠρολογοδιορθωτής, εἶπεν ὁ ἰατρός, μὲ μόνον τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν δύναμαι ν' ἀντικαθιστῶ τὰ ἐφθαρμένα ἐλατήρια καὶ τοὺς τροχοὺς.

— Πῶς! Νομίζεις λοιπὸν ὅτι ὁ ζωντανὸς ἄνθρωπος ὁμοιάζει μὲ ὠρολόγιον κινούμενον;

— Εἶναι μία ἀπλῆ μηχανή, φίλε μου, πολυσύνθετος βέβαια, ἀλλὰ πάντοτε μηχανή ἐξ ὀργάνων ὑλικῶν εὐτὼ πως συνδεδεασμένων, ὥστε νὰ ζῆ, νὰ αἰσθάνεται ἐαυτὸν, νὰ σκέπτεται καὶ, τὸ περιεργότερον, νὰ νομίζῃ ὅτι ἔχει ἐντὸς τοῦ ψυχῆν ἀθάνατον.

— Ὡστε λοιπὸν ὑποστηρίζεις ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ψυχὴν, καὶ νομίζομεν ὅτι δὲν συναποθνήσκει μετὰ τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅτι χωριζόμενον ἀπ' αὐτοῦ μεταβαίνει ἐπάνω ἢ κάτω, δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ, δὲν εἶναι τι ἀθάνατον, μερὶς τοῦ θεοῦ κλπ. ἀλλ' εἶναι φαινόμενον παραγόμενον ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν ὑλικῶν ὀργάνων τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ τῶν δυναμῶν αὐτῶν;

— Ναι, εἶπεν ὁ ἰατρός, καὶ τὸ ἀποδεικνύω ἀπλοῦστα. Ἐὰν δι' ἐνός ὀργάνου συλλάβω καὶ συντριψῶ τὸ ἐλατήριον τοῦ ὠρολογίου, ἢ κίνησις θὰ παύσῃ ἀμέσως. Ἐὰν τρυπήσω τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ μηχανὴ τῆς ζωῆς θὰ σταματήσῃ. Ὁ ἄνθρωπος

θ' ἀποθάνῃ. Διὰ ποῖον λόγον ὁ εἰς τῶν δύο τούτων θανάτων θὰ διαφέρει τοῦ ἄλλου;

— Λοιπὸν τὰ ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἢ τηλεπάθεια, ὁ πόθος τῆς ὑστεροφνημίας; ...

— "Ὅλ' αὐτὰ εἶναι μία πλάνη, τὴν ὁποῖαν ἢ φιλαυτία παρεσκεύασεν, ἢ ἀμάθεια ἰδρυσεν, ἢ θρησκεία ἐνίσχυσε καὶ ἢ πολιτεία ἐξεματαλλεύθη. "Ἐν δευτερόλεπτον, φίλε μου, μετὰ τὴν τελευταίαν μας πνοὴν καὶ τὸ παν τετέλεσται. Μηδέν.

— Πολὺ φοβερὸν εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγεις, ἰατρέ' εἶπον ἐγώ.

— Βέβαια, ἐξηκολούθησεν ὁ ἰατρός, ἢ ἀλήθεια αὕτη δὲν πρέπει νὰ λέγεται πρὸς τὰ πλήθη, διότι ἄλλως καθιστῶμεν τὸν ἄνθρωπον ἀνωφελῶς δυστυχῆ, τὸν ὠθοῦμεν εἰς τὸ ἐγκλημα καὶ παραλύομεν τὴν κοινωνίαν.

— Εἶμαι τόσον ἀμαθὴς εἰς τὰ τοιαῦτα, ἰατρέ, εἶπον, ὥστε θὰ σὲ παρεκάλουν νὰ μοὶ ἀπαντήσῃς εἰς ἀπορίας τινάς, αἱ ὅσαι μοὶ μένουν ἀκόμη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. "Ἐδῶ εἴμεθα μόνοι. Οἱ ὑποκάτω μας νεκροὶ δὲν ἀκούουν. "Ἄς καθίσωμεν ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν τάφον. Εἶναι ἀκόμη ἐνωρίς, καὶ ἔχεις μὲν νὰ ἐπισκεφθῆς τοὺς ἀρρώστους σου, ἀλλὰ θωῶρησε καὶ ἐμέ ὡς τοιοῦτον καὶ θεράπευσέ με ἀπὸ τὸ δεινὸν τῆς ἀγνοίας ἀπαντῶν εἰς μερικάς ἐρωτήσεις μου.

Ἐκαθήσασμεν καὶ οἱ δύο ἐπὶ τινος τάφου.

— Εἰπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, ἰατρέ, αὐτὴν τὴν πεποιθήσιν σου περὶ τοῦ ἐκμηθениσμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τίνι τρόπῳ τὴν ἐμόρφωσες; διότι βέβαια δὲν ἀπέθανες ποτὲ ὥστε νὰ τὴν ἔμαθες ἐκ τούτου.

— Ἀπλούστατα, εἶπεν ὁ ἰατρός, τὴν ἐμόρφωσα διὰ τοῦ λογικοῦ. Τὸ λογικὸν εἶναι τὸ μόνον μέτρον, διὰ τοῦ ὁποῖου μετροῦμεν τὴν ὀρθότητα τῶν ἰδεῶν χωροῦντες ἐκ τῶν γνωστῶν πρὸς τὰ ἄγνωστα.

— Θαυμάσια. "Ὅστε δυνάμεθα νὰ ἐξομοιωσῶμεν τὸ λογικὸν π.χ. πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀποστάσεως ἢ πρὸς τὸ θερμομέτρον ἢ πρὸς τὴν πυξίδα, δι' ἧς εὐρίσκομεν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος;

— Ναί, ἀπήντησε. Τὸ λογικὸν εἶνε ἢ φιλοσοφικὴ πυξίς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἢ ἐνδειξεις εἶναι ἀκριβῆς καὶ ἀναμφίβολος.

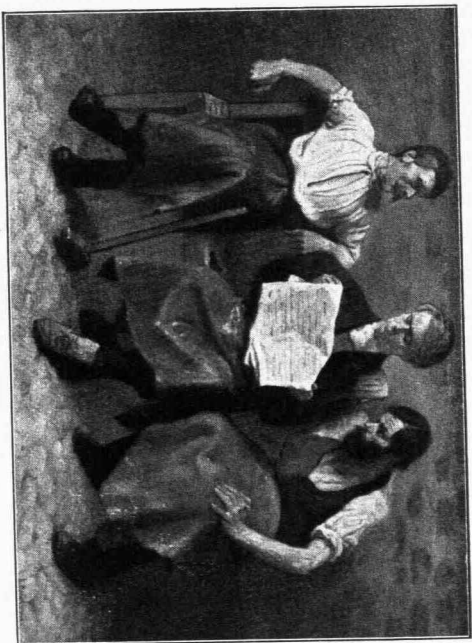
— Ἦκουσα ὁμοίως νὰ λέγουν ὅτι ἢ πυξίς παρουσιάζει πολλακτὴς παραλλαγὰς τινὰς ἢ παρεκκλίσεις καὶ δὲν δεικνύει τότε ἀκριβῶς τὸ ἀληθές σημεῖον τοῦ μαγνητικοῦ πόλου. Ἀληθεύει ἄρά γε τοῦτο;

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ ἰατρός. Ὅμοιάζει δὲ μάλιστα καὶ κατὰ τοῦτο ἀκόμη ἢ πυξίς πρὸς τὸ λογικὸν, διότι καὶ αὐτὸ ἀκόμη παρουσιάζει ἐνίοτε παραλλαγὰς ἕνεκα κακῆς διαπλάσεως ἢ παθολογικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἐγκεφάλου.

— Καὶ πῶς ἀνακαλύπτουν ἄρά γε οἱ ναυτικοὶ τότε, ἰατρέ, τὴν ἐλαττωματικότητα τῆς πυξίδος, ὥστε νὰ μὴ τὴν ἐμπιστεύωνται ἢ νὰ τὴν διορθώσουν;

— Κατὰ δύο τρόπους, ἀπήντησεν ὁ ἰατρός: ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅταν τὸ πλοῖον φθάνῃ εἰς ἄλλο σημεῖον παρ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διὰ τῆς πυξίδος ἠκολούθησαν, ἢ ἐκ τῶν προτέρων, διὰ συγκρίσεως

ΕΞΗ Η ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΟΙ ΕΡΡΑΤΑΙ. — (Ἐργον τοῦ Vladimiriiski)

τῆς ἐλαττωματικῆς πυξίδος πρὸς ἄλλην δεδοκιμασμένως ἀκριβῆ.

— Ἄριστα, εἶπον ἐγώ. Ἄλλὰ τότε κατ' ἀναλογίαν, διὰ τὰ εὐρωμεν τὴν ἀκριβείαν, ἢ μὴ, καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας λογικοῦ, πρέπει νὰ τὴν συγκρίνωμεν πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ λογικοῦ ἄλλων ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων τὸ λογικὸν θεωροῦμεν δεδοκιμασμένως ἀκριβές.

Ἡ μήπως πλανῶμαι;

— Ὅρθότατα λέγεις.

— Ἄρα, καθὼς διὰ τῆς ἀσφαλῶς ἀκριβοῦς πυξίδος φθάνει τὸ πλοῖον εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον διὰ μέσου τοῦ Ὁκεανοῦ, π.χ. εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, οὕτω καὶ διὰ τοῦ δεδοκιμασμένως ἀκριβοῦς λογικοῦ φθάνομεν εἰς ἀκριβῆ φιλοσοφικά συμπεράσματα;

— Μάλιστα.

— Ἡ θέσις ὁμως τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ἡ ὑπαρξις αὐτῆς εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστή, ὥστε τὸ πλοῖον, φθάνον ἐκεῖ, δὲν ἀνακαλύπτει τὴν πόλιν, ἀλλ' ἀνακαλύπτει ὁ πλοίαρχος τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ πυξίς του εἶναι ἀκριβής;

— Ἐννοεῖται.

— Ἄλλὰ τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς ὀδηγεῖ τὸ λογικόν, δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστά, ὡς ἡ Νέα Ὑόρκη.

— Βεβαίως εἶναι ἄγνωστα, εἶπεν ὁ ἰατρός. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καταφεύγομεν εἰς τὸ λογικὸν ἵνα τὰ μάθωμεν.

— Ἄλλὰ τότε, ἰατρέ μου, εἶπον ἐγώ, ἐκ τῶν δύο τρόπων, δι' ὧν, ὡς εἶπες, δοκιμάζεται ἡ πυξίς, ὁ εἰς εἶναι ἀνεφάρμοστος πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀκριβείας τοῦ λογικοῦ, ὁσάκις τοῦλάχιστον ζητούμεν νὰ φθάσωμεν δι' αὐτοῦ εἰς πράγματα ἄγνωστα, διότι πῶς θὰ πεισθῶμεν ὅτι τὰ εὐρεθέντα εἶναι τάληθῃ;

— Ἐχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ ἰατρός. Ἐχομεν ὁμως τὴν ἄλλην μέθοδον.

— Δηλ. τὴν σύγκρισιν τοῦ λογικοῦ ἡμῶν πρὸς ἄλλα ἀναμφισβητήτως ἀκριβῆ τοιαῦτα;

— Μάλιστα.

— Ἄς ἐξετάσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν μέθοδον. Διὰ τὰ ἦναι πολλαὶ πυξίδες ἀναμφισβητήτως ἀκριβεῖς, ὥστε νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέτρον ἀκριβείας τῆς εἰσέτι ἀδοκιμάστου πυξίδος, δὲν πρέπει ἄρά γε νὰ συμφωνῶσιν αὐταὶ πρὸς ἀλλήλας;

— Ἐννοεῖται, διότι ἄλλως ἐκλείπει τὸ ἀναμφισβήτητον.

— Δὲν σοὶ φαίνεται ὁμως, ἰατρέ, ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ συμφωνῶσι μεταξὺ τῶν αἰ πολλαὶ αὐταὶ πυξίδες, ἀλλ' ὅτι μία τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ ἔχῃ δοκιμασθῆ ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς ἀκριβής;

— Τί ἐννοεῖς μέ τοῦτο;

— Ὑπόθεσις ὅτι εἶσαι ἄριστος ναυτικός καὶ ἔχεις 50 πυξίδας, αἱ ὁποῖαι δεικνύουσι ὅτι εἶναι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Τὰς τοποθετεῖς ὅλας ἐπὶ τοῦ πλοίου σου καὶ ἀναχωρεῖς διὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην. Αἰφνης ἀνακαλύπτεις ὅτι, ἀντὶ νὰ φθάσῃς ἐκεῖ, ἐφθασες εἰς τὸ Moscow. Τί θὰ εἶπης τότε;

— Ὅ' ἀναγνώρισω ὅτι ὅλα αὐταὶ αἰ πυξίδες ἦσαν ἐξ ἴσου πλημ-

μελεῖς, διότι συμφωνοῦσι μὲν μεταξύ των, διαφωνοῦσιν ὁμως πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

— Ἀλλὰ τότε, ἀγαπητέ μου ἰατρέ, φοβοῦμαι, ὅτι κινδυνεύομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οὔτε ὁ δεύτερος αὐτός καὶ τελευταῖος τρόπος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ πρὸς βάσανον τῆς ἀκριβείας τοῦ λογικοῦ ἡμῶν.

— Διὰ τί; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός, ὅστις ἤρχισε τώρα προφανῶς ν' ἀνησυχῆ.

— Διότι, φίλε μου, ὁμολογήσαμεν ἤδη ὅτι τὴν μὲν πυξίδα δοκιμάζομεν ἀσφαλῶς διὰ τῆς ἐκ τῶν προτέρων γνωστῆς ἡμῖν γεωγραφικῆς ἀληθείας, ἐνῶ διὰ τοῦ λογικοῦ βαίνομεν πρὸς ἄγνωστον τέρμα. Διὰ τῆς πυξίδος δοκιμάζομεν τὸ ἄγνωστον διὰ τοῦ γνωστοῦ· διὰ τοῦ λογικοῦ ζητοῦμεν τὸ ἄγνωστον διὰ τοῦ ἀγνωστοῦ.

— Ὁμολογῶ, εἶπεν ὁ ἰατρός μετὰ τινα σκέψιν καὶ ἐν ἐνδομύχῳ ταραχῇ, ὅτι ὁ συλλογισμὸς σου φαίνεται ἀκριβής.

— Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ συμπέρασμα. Πρόσεξε δὲ διὰ νὰ μὲ διορθώσης, ἐὰν κάμω λάθος. Εἶπες ὅτι διὰ τοῦ λογικοῦ εὔρες καὶ ἐπέισθης, ὅτι ἡ λεγομένη ψυχὴ συναποθνήσκει μετὰ τοῦ σώματος. Ἀλλ' ὁμολόγησας ὅτι τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐφθασες εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, δηλ. τὸ λογικόν, δὲν ἔχομεν τρόπον διὰ νὰ τὸ δοκιμάσωμεν ἂν ἦναι ἀκριβές.

— Τφόντι, δὲν ἔχομεν. Ἀναγνωρίζω δὲ μάλιστα ὅτι ἐπὶ τοιούτων φιλοσοφικῶν ἐρευνῶν τὰ λογικὰ τῶν ἀνθρώπων ἀνέκαθεν διαφωνοῦσι μεταξύ των.

— Ἀλλὰ τότε, ἠρώτησα ἐγώ, πρέπει ἄρα γε νὰ πιστεύωμεν ὡς ἀλήθειαν ἀναμφίβολον τὴν διὰ τοῦ λογικοῦ ὑποδεικνυομένην, ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ ἀποθνήσκει μετὰ τοῦ σώματος, ἢ μήπως, διὰ νὰ ἦσαι συνεπής πρὸς τὰ ὁμολογηθέντα, πρέπει ν' ἀναγνωρίσης ὅτι δὲν εἶναι βεβαίον τὸ συμπέρασμα, ἀφοῦ τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἐφθασες εἰς αὐτὸ εἶναι ἀμφιδύλου ἀκριβείας;

— Ἐν τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν ὁ ἰατρός κύπτων τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τῆς ἀκαταμαχῆτου ἀληθείας, ἔχεις δίκαιον καὶ τὸ ἀναγνωρίζω.

— Εἰπέ μοι τώρα, σὲ παρακαλῶ, διὰ τίνος ἄρα γε μέσου ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ θετικὸν καὶ ἀσφαλές συμπέρασμα, ὅτι δηλ. πρέπει ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων;

Ὁ ἰατρός ἤνοιξε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ μὲ ἠτένισε μετ' ἐκπλήξεως.

— Ἀλλὰ βεβαίως ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ λογικοῦ.

— Δηλαδὴ διὰ τοῦ αὐτοῦ πάλιν ἀμφιδόλου μέσου;

— Διὰ τοῦ αὐτοῦ.

— Ἄρα ἀμφιδόλου πάλιν ἀκριβείας θὰ ἦναι καὶ τὸ συμπέρασμα μας τοῦτο, ὅτι δηλ. πρέπει ν' ἀμφιβάλλωμεν;

— Κατ' ἀνάγκην.

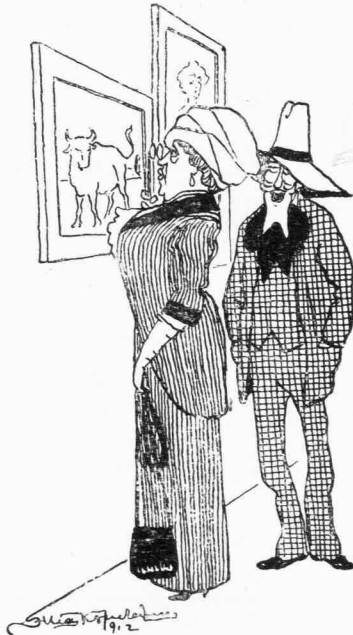
— Τοῦτο λοιπὸν ἀκριβῶς ἐσκεπτόμην, εἶπον ἐγώ, καθ' ἣν στιγμήν μὲ εἶδες ἐδῶ. Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν, φίλε μου, τοὺς νεκροὺς

καὶ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν τύρβην τῆς ζωῆς μετὰ τὴν πεποιθησὶν
 ὅτι διακρίπτει χιλιάδες αἰώνων καὶ ἂν παρέλθωσιν, ὁ ἄνθρωπος,
 ὅστις διὰ τοῦ λογικῆς του προσπαθεῖ νὰ μάθῃ τὰ μετὰ θάνατον
 δημοῦται πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις. σύρον ἐκιντὸν διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν
 πρὸς τὰ ἄνω, νομίζει ὅτι θὰ ὑψωθῆ ὅτω εἰς τὸν ἀέρα.

Καὶ ἀπὴλθομεν.

(1914)

ΙΩ Γ ΦΡΑΓΚΙΑΣ

Βώδια καὶ βώδια

- Ἡ ἐπαρχ. κυρία. — Καὶ κοστίζει πολὺ αὐτὴ ἡ ζωγραφία μετὰ τὸ βῶδι
 Ὁ ζωγράφος. — Ὅχι καὶ πολὺ. Πεντακόσια φράγκα μόνον.
 Ἡ κυρία. — Καλέ, τί λέτε! Μὲ πεντακόσια φράγκα μπορῶ ν' ἀγο-
 ράσω δύο βώδια ζωντανά.
 Ὁ ζωγράφος. — Βέβαια καὶ μιὰ ἀγελάδα μαζί...